

HARIDUS- JA
TEADUSMINISTEERIUM

Mobiilse noorsootöö kontseptsioon

Haridus- ja Teadusministeeriumi noorte- ja andepoliitika osakond
2024

Sissejuhatuse ja kontseptsiooni eesmärk

Noortevaldkonna arengukava 2021–2035 üldeesmärk „**Noore avarad arenguvõimalused, turvatunne ja kindel tugi loovad Eesti, mida noor tahab edasi viia**“ toob esile vajaduse luua noorele selline arengukeskkond, mis suurendab noores ettevõtlikkust ning võimaldab tal oma potentsiaali parimal viisil rakendada.

Noore heaolu ja toimetuleku tagamiseks pakutakse Eestis teenuseid nii noorte-, haridus- ja sotsiaalvaldkonnas kui ka lastekaitse, tööturu jt valdkondades. Siiski on vaatamata neis valdkondades tehtud tegevustele ja valdkondadeülesele koostööle endiselt noori, kes jäävad avaratest arenguvõimalustest erinevatel põhjustel eemale¹.

Üks seni vähe teadvustatud ja rakendatud metoodika noortevaldkonnas on mobiilne noorsootöö, mis toetab probleemide varajast märkamist, ennetab noore kõrvalejäämist noorsootööst, haridusest, tööturult ja teistest olulistest teenustest ning aitab noorel pöörduda tagasi tegevuste juurde, mis teda oma potentsiaali avastamisel ja arendamisel toetavad.

Mobiilse noorsootöö kontseptsiooni² eesmärk on luua raamistik ja ühtlustada Eestis käsitlust mobiilsest noorsootööst ja toetada selle kaudu kohalikke omavalitsusi mobiilse noorsootöö korraldamisel ning aidata kaasa mobiilse noorsootöö üle-eestilisele laienemisele.

Kontseptsiooni rakendamise tulemusel:

- suureneb teadlikkus mobiilse noorsootöö rakendamisest viie meetodi abil;
- väheneb ebavõrdsete olude mõju noorele;
- võimestatakse noort, et ta tuleks iseenda ja ümbritsevaga võimalikult hästi toime.

¹ Arenguvõimalustest eemalejäämine on seotud mitmesuguste takistustega, sh näiteks erivajadustega seotud takistused (nt puudest tingitud füüsilised või vaimsed takistused), tervislikud takistused (nt kroonilised füüsilise või vaimse tervise probleemid), sotsiaalsed takistused (nt vähesed sotsiaalsed oskused), majanduslikud takistused (nt pere väike sissetulek, vaesuses elamine), hariduslikud takistused (nt õpiraskused, madal haridustase), kultuurilised takistused (nt kuulumine sisseerännanud kogukondadesse), geograafilised takistused (nt elamine maapiirkondades ja elamine vähese taristuga piirkondades), diskrimineeritud sihtgrupid (noored, kes puutuvad kokku diskrimineerimisega soolistel, etnilistel, religioossetel põhjustel, oma seksuaalse sättumuse või puude tõttu või nimetatud tunnuste koosmõjul).

² Kontseptsiooni loomiseks on sisendi andnud: MTÜ Pärnu Noorte Vabaajakeskus (Pärnu MoNo), Tallinna Haridusamet (Noorsootöö osakond), Tartu Noorsootöö Keskus, Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus, Eesti Noorteühenduste Liit, Sotsiaalkindlustusamet, Eesti Noorsootöötajate Kogu, Saaremaa Noorsootöö Keskuse Kuressaare Noortejaam, Sotsiaalministeerium, Pärnu Linnavalitsus (NGTS juhtumikorraldus), Valga Linnavalitsus (NGTS juhtumikorraldus), Narva Linnavalitsus (NGTS juhtumikorraldus), Kohtla-Järve Linnavalitsus (NGTS tugisüsteemi juhtumikorraldus), Viljandi Avatud Noortetuba, Haapsalu Noorte Huvikeskus, Haridus- ja Noorteamet, Haridus- ja Teadusministeerium.

Mobiilne noorsootöö

Mobiilne noorsootöö on noore arengu, iseseisvumise ja kaasatuse toetamise metoodika, mille elluviija on noorsootöötaja, kes lähtub konkreetse noore või noorte grupi olukorrast.

Mobiilne noorsootöö lähtub noorsootöö põhimõtetest ning eesmärkidest ja toetab nende saavutamist³. Selle metoodika abil saavad noorsootöötajad suurendada noore teadlikkust talle pakutavatest teenustest ja tegevustest või suurendada noore kaasatust nendesse. Mobiilne noorsootöö on muuhulgas abiks ka tõrjutusriskis noore toetamisel, sh noore haridusse ja tööturule tagasi suundumisel. Vajadusel pakutakse noorele täiendavat tuge koostöös sidusvaldkondade spetsialistidega⁴, et toetada noore jõudmist talle vajalike või teda huvitavate teenuste ja tegevusteni.

Mobiilse noorsootöö planeerimiseks, rakendamiseks ning arengu ja kvaliteedi tagamiseks on vaja ühtlustada arusaam mobiilsest noorsootööst ja selle eesmärkidest ning meetoditest, kuid säilitada samal ajal paindlikkus, et disainida kohaliku tasandi tegevused vastavalt piirkonna vajadustele.

Mõisted

Mobiilne noorsootöö – viiest omavahel läbipõimunud meetodist (töö avalikus ruumis, individuaaltöö, gruppitöö, kogukonnatöö ja võrgustikutöö) koosnev metoodika, mille raames luuakse esmane kontakt noorega/noortega nende kogunemiskohtades.⁵

Mobiilne noorsootöötaja – sobiva väljaõppega kvalifitseeritud noorsootöötaja, kelle peamine töökeskkond on väljaspool noorsootöö asutusi ehk avalikus ruumis, kus viibivad noored.

Noor – füüsiline isik vanuses 7–26.⁶

NEET-olukorras noor – mobiilse noorsootöö kontekstis 15–26-aastane mitteõppiv, mittetöötav ja koolitustel mitteosalev noor.⁷

Noortekeskus – ruum, kus noorsootöötajad viivad ellu noorsootöö tegevusi ning mis on mõeldud noortele püsivaks kasutamiseks.⁸

Sotsiaalruum – indiviidi ümbritsev keskkond.⁹

3 Noortevaldkonna arengukava 2021–2035. Noorsootöö seaduse 4. paragrahv.

4 Sidusvaldkondadena, sh sidusvaldkondade spetsialistidena/koostööpartneritena käsitletakse käesolevas kontseptsioonis noortele väljaspool noortevaldkonda teisi vajalikke teenuseid ja meetmeid osutavaid valdkondi ja spetsialiste, näiteks sotsiaal-, haridus-, tööhõive-, tervise-, siseturvalisuse- jt valdkondi ning nendes valdkondades töötavaid spetsialiste.

5 MoNo seletav sõnaraamat. (2012). L. Ristikivi & A. Johanson (koost), Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale (lk 4–48). Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

6 Noorsootöö seadus (2010). Riigi Teataja I, 44, 262; Riigi Teataja I, 16.06.2020, 10. <https://www.riigiteataja.ee/akt/116062020010?leiaKehtiv>

7 Kõiv, K., & Paabort, H. (2020). Raskemates oludes noorte (NEET noorte) jaoks tugiteenuste käivitamine ja rakendamine kohalikus omavalitsuses. Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus. https://ank.ee/wp-content/uploads/2020/06/NEET-noorte-tugiteenusejuhend-KOVidele_Eesti-ANK26.06.pdf

8 MoNo seletav sõnaraamat. (2012). L. Ristikivi & A. Johanson (koost), Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale (lk 4–48). Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

9 MoNo seletav sõnaraamat. (2012). L. Ristikivi & A. Johanson (koost), Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale (lk 4–48). Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

Sotsiaalruumi analüüs – ülevaade konkreetsest piirkonnast (nt KOV tervikuna või kitsamalt, nt linnaosa) ja piirkonnas elavate noorte olukorrast ning võimalustest, sh asutustest ja teenustest (nii olemasolevatest kui puuduvatest). Sotsiaalruumi analüüs aitab mõista piirkonna eripärasid, sh piirkonnas valitsevat ebavõrdsust ning noorte käitumise põhjuseid, noore vajadusi ja takistusi, ning toetab mobiilse noorsootöö planeerimist ja rakendamist.

Töö internetis – veebipõhises noorsootöös kasutatakse tehnoloogilisi vahendeid ja digitaalmee-
diat, kas tööriistana, tegevusena või sisu pakkumise võimalusena.¹⁰

(Tugi)võrgustik – ühise eesmärgiga, kokkulepitud plaani ja vormiga spetsialistide grupp, kes on
ise võrgustikku kuulumisest teadlikud.¹¹

Kogukond – mingis piirkonnas elav, teatud sotsiaalsete suhete võrgustikuga seotud inimrühm¹²,
mis jagab kultuuri, väärtusi ja norme, millel on ühine identiteet, ning mis on organiseerunud sot-
siaalsesse struktuuri vastavalt mingi aja jooksul arenenud suhetele.¹³

Mobiilse noorsootöö eesmärk

Mobiilse noorsootöö eesmärk on noore arengu, iseseisvumise ja kaasatuse toetamine nii, et tugi-
netakse noorega usaldusliku kontakti loomisele ja hoidmisele, tagades tema õiguste ja autonoo-
mia kaitse. Eesmärgi saavutamiseks aitab mobiilne noorsootöö luua ja hoida kontakti noorega
seal, kus noor asub, kuid sealjuures arvestatakse, et mobiilses noorsootöös osalemine on noore
jaoks vabatahtlik.

Mobiilse noorsootöö kaudu noorele pakutavad tegevused ja teenused lähtuvad individuaalse
noore või noorte grupi olukorrast, sh noore vajadustest, huvidest ja noorel ees seisvatest takis-
tustest ning sõltuvad mobiilse noorsootöö selgelt määratletud rollist ja piiridest¹⁴. Mobiilse noor-
sootöö korraldamisel arvestatakse noore õiguste ja kohustustega¹⁵ ning keskendutakse noorte
tugevustele ja huvidele, millele toetudes on võimalik nende elus muutusi esile kutsuda. Selle
raames saab edasi anda teadmisi noorsootöö jt valdkondade võimalustest, kaasata noort ning
luua kontakte nendega, kes on tegevustest eemale jäänud (st tõrjutusriskis noored) ja vajavad
tuge toetavas keskkonda jõudmisel.

Mobiilne noorsootöö ei asenda puuduvaid teenuseid või puudusi olemasolevates teenustes
ega täida teiste valdkondade (sh õigusaktidest ja standarditest tulenevat) eriomast rolli või
ülesandeid.

NEET-olukorras ja NEET-olukorra riskis oleva noore toetamine nõuab mobiilses noorsootöös
lisaks kontakti loomisele ja hoidmisele ka noore vajadustest, huvidest ja takistustest lähtuvate
lahenduste leidmist koostöös haridus-, sotsiaal-, tervise-, tööhõive-, siseturvalisus- jt valdkonda-
de spetsialistidega. See tähendab, et vajadusel tuleb mobiilse noorsootöö osana sidusvaldkon-
dade teenusteni jõudmiseks korraldada noortele täiendava toe¹⁶ pakkumine.

10 Theben, A., Porcu, F., Peña-Lopez, I., & Lupiáñez-Villanueva, F. (2018). [Study on the impact of the internet and social media on youth participation and youth work](https://publications.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/84000000-0000-0000-0000-000000000000) - Publications Office of the EU (europa.eu)

11 MoNo seletav sõnaraamat. (2012). L. Ristikivi & A. Johanson (koost), Mobiilne noorsootöö. Abiraamat mobiilse noorsootöö teostajale (lk 4–48). Eesti Avatud Noortekeskuste Ühendus.

12 „Eesti keele seletav sõnaraamat“, 2009.

13 Rahvatervishoiu sõnastik: <https://sonaveeb.ee/search/unif/dlall/rtrv/kogukond/1>

14 Mobiilse noorsootöö korraldamisel on oluline selgelt ja arusaadavalt määratleda mobiilse noorsootöö roll ja piirid muuhulgas selleks, et sidusvaldkondadel/koostööpartneritel oleks selge arusaam, mida mobiilse noorsootöö raames tehakse ja mida mitte.

15 Laste ja noorte õigused ja kohustused | Õiguskantsler (oiguskantsler.ee).

16 See tähendab noorte esmast nõustamist, mis hõlmab noore informeerimist, motiveerimist jm, mida (mobiilne) noorsootöötaja saab oma pädevuse piires pakkuda.

Mobiilse noorsootöö sihtrühm

Mobiilse noorsootöö sihtrühm on 7–26-aastased noored. Vajadusel võib kohaliku olukorra ja vajaduste põhjal määratleda sihtrühma täpsemalt, tagades sealjuures muutustele reageerimise paindlikkuse.

Mobiilse noorsootöö meetodid

Mobiilne noorsootöö on terviklik metoodika, mis hõlmab viit järgnevat meetodit:

1. töö avalikus ruumis,
2. individuaaltöö,
3. grupitöö,
4. kogukonnatöö,
5. võrgustikutöö.

Konkreetsed meetodi valikul, tegevuste kavandamisel ning teistest valdkondadest koostööpartnerite kaasamisel ja/või noore suunamisel koostööpartnerite pakutavate teenuste juurde lähtutakse individuaalse noore või noorte grupi vajadustest, huvidest ja noortel ees seisvatest takistustest ning kohalikest võimalustest.

Töö avalikus ruumis (sh töö internetis) hõlmab noorega kontakti loomist ja hoidmist ning noore olukorra tundma õppimist seal, kus noor on (nt tänavatel, parkides, ostukeskustes, sotsiaalmeediakanalites, üritustel jne). Avalikus ruumis töötades luuakse noorega usaldusel, vastastikusel austusel ja teineteise mõistmisel põhinev kontakt, mis muuhulgas toetab hilisemat individuaal- ja grupitööd, juhul kui need järgnevad tööle avalikus ruumis. Avalikus ruumis töötamine on oluline noore tõrjutusriski ennetamiseks, samuti tõstab see mobiilse noorsootöö nähtavust nii noorte kui kogukonna seas ning loob aluse selle mõistmiseks.

Individuaaltöö toetab noort personaalselt ja lähtub tema olukorrast. Pärast avalikus ruumis loodud kontakti pakutakse noorele vajadusel tuge ja esmast nõustamist talle sobilikus keskkonnas: kaardistatakse noore olukord, seatakse eesmärgid ning lepitakse kokku tegevustes, mis toetavad eesmärkide saavutamist. Vajadusel toetatakse noort, et ta jõuaks sidusvaldkondade pakutavate teenusteni.

Grupitöö viiakse läbi noorte gruppides, mille raames noored omandavad erinevaid pädevusi (sh teadmisi, oskusi ja hoiakuid). Pärast avalikus ruumis tehtud tööd ja loodud kontakti kaasatakse noored grupitegevustesse, kus kasutatakse formaate ja meetodeid, mille valikul lähtutakse noorte olukorrast ja grupitöö eesmärkidest. Sarnaselt individuaaltööle keskendutakse ka grupitöös noorte tugevustele, et selle kaudu toetada noorte positiivset arengut.

Kogukonnatöö võimaldab mõista noore olukorda kogukonnas, toetada noore kaasatust ja heaolu tervikuna. Kogukonnatöös keskendutakse noorele, kuid läbiviidavad tegevused on avatud tervele kogukonnale. Kogukonnatöö kaudu tõstetakse nii noore kui kogukonna teadlikkust mobiilsest noorsootööst ja noore teadlikkust kogukonna võimalustest ning kogukonna teadlikkust noore vajadustest.

Ülal kirjeldatud nelja mobiilse noorsootöö meetodit ühendab viienda meetodina **võrgustikutöö**, mis aitab noorele pakkuda tema huvidest ja vajadustest lähtuvalt paremat ja teadlikumat teenust (sh võimalused laagrites, malevates, rahvusvahelises vabatahtlikus teenistuses, huvihariduses ja -tegevuses osaleda ning koostöö sidusvaldkondadega). Võrgustikutöö abil luuakse usalduslik suhe sidusvaldkondade spetsialistidega, mis muuhulgas tõstab noorsootöö (sh mobiilse noorsootöö) nähtavust ja aitab kujundada ühtset arusaama mobiilsest noorsootööst, selle eesmärkidest, võimalustest ning piiridest ja mobiilse noorsootöötaja rollist.

Mobiilse noorsootöö korraldamine

Mobiilse noorsootöö korraldamisel on Eestis välja kujunenud kaks peamist suunda:

- noorsootööasutuste ja -organisatsioonide tegevus noore leidmisel ja noortekeskustesse suunamisel, kontakti loomisel ja arenguvõimaluste tutvustamisel, sh tõrjutusriskis noore toetamisel (nt NEET-olukorras oleva noore haridusse või tööellu tagasijõudmisel);
- noorsootöö võimaluste mobiilse kättesaadavuse võimaldamine väljaspool noortekeskusi, teisisõnu noorsootööasutuste ja -organisatsioonide põhitegevuse pakkumine noorte kogunemiskohtades (nt bussijaam, kaubanduskeskus, muu avatud ruum).

Mobiilse noorsootöö korraldamise ja arendamise eest vastutavad osapooled

RIIKLIK TASAND

Riigi tasandil tegeleb noorsootööle (sh mobiilsele noorsootööle) õigusliku raami ning strateegiliste eesmärkide seadmisega Haridus- ja Teadusministeerium. Mobiilse noorsootöö korraldamise toetamise (sh mobiilse noorsootöö korraldajate nõustamise ja mobiilse noorsootöö arendamise), seiramise ja analüüsimisega tegeleb Haridus- ja Noorteamet.

Haridus- ja Teadusministeerium:

- toetab mobiilse noorsootöö kontseptsiooni põhjal tegevuskava koostamist ja kaasajastamist;
- toetab (mobiilsete) noorsootöötajate professionaalset arengut täiendusõppe võimaluste kaudu¹⁷;
- toetab avalikkuse teadlikkuse tõusu mobiilsest noorsootööst;
- planeerib mobiilse noorsootöö andmepõhiseks arendamiseks vajalikud ülevaated, uurinud ja analüüsid;
- seab mobiilse noorsootöö strateegilised eesmärgid ja arengusuunad.

17 Haridus- ja noortevaldkonna töötajate täiendusõppe kontseptsioon.

Haridus- ja Noorteamet:

- koostab mobiilse noorsootöö kontseptsiooni põhjal tegevuskava ja hoiab seda aja- ning asjakohasena;
- pakub arengutuge mobiilse noorsootöö korraldamisel sh:
 - nõustab noorsootöö korraldajaid mobiilse noorsootöö planeerimisel, rakendamisel ja tulemuslikkuse hindamisel;
 - toetab mobiilse noorsootöö kavandamist ja arendustegevuste elluviimist kohalikus omavalitsuses;
 - korraldab toetavate tugi- ja juhendmaterjalide, käsiraamatute jms koostamist ja tagab materjalide kättesaadavuse ning ajakohasuse;
- toetab avalikkuse teadlikkuse tõusu mobiilsest noorsootööst;
- soodustab heade praktikate (sh rahvusvaheliste) jagamist ja levitamist ning kogemuste vahetamist (sh seminaride, koolituste, õppevisiitide jms abil).

KOHALIK TASAND

Kohalik omavalitsus

Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus¹⁸ seab omavalitsuse üheks ülesandeks korraldada noorsootööd. Mobiilne noorsootöö on omavalitsustele üks võimalik lähenemine, mis arvestab kohalikke olusid ja võimalusi noorte vajadustele vastamiseks. Kohalikul tasandil on mobiilse noorsootöö korraldamisega seotud erinevad osapooled, kellel on nende pädevuse põhjal erinevad rollid.

Valla- või linnavolikogu roll poliitikakujundajana on:

- kinnitada mobiilse noorsootöö korraldamise eesmärgid valdkondlikes arengukavades;
- planeerida ja eraldada vajalikud ressursid mobiilse noorsootöö elluviimiseks;
- konsulteerida mobiilse noorsootöö planeerimisel, elluviimisel ja tulemuslikkuse hindamisel noortekeskuste ning noorte (nt noortevolikogu, noorte aktiivgrupi või mõne muu noortest koosneva nõuandva koguga) esindajatega.

Valla- või linnavalitsuse roll poliitika elluvijana on:

- määrata mobiilse noorsootöö pakkuja, st mobiilset noorsootööd läbi viiv osapool;
- kavandada ja koordineerida eesmärkide saavutamist toetavaid tegevusi, määratlada oodatavad tulemused ning teostada edenemise seiret;
- kujundada tingimused mobiilse noorsootöö rakendamiseks;
- viia läbi sotsiaalruumi analüüs ja kaasata sellesse protsessi mobiilse noorsootöö pakkuja (sh mobiilne noorsootöötaja) ning sidusvaldkondade esindajad ja noored;

¹⁸ Kohaliku omavalitsuse korralduse seadus – Riigi Teataja.

- koordineerida süsteemset valdkondadeülest koostööd, kasutades selleks olemasolevaid võrgustikke või luues vajadusel uusi;
- analüüsida mobiilse noorsootöö rakendamist ja hinnata mobiilse noorsootöö tulemuslikkust, lähtudes kokku lepitud tulemuslikkuse näitajatest;
- tõsta otsustajate, sidusvaldkondade, kogukonna ja noorte teadlikkust mobiilsest noorsootööst, sh mobiilse noorsootöö tulemuslikkusest ja mõjust.

Mobiilse noorsootöö pakkuja

Mobiilset noorsootööd läbi viiva asutuse, organisatsiooni või ühingu (nt noortekeskus) roll mobiilse noorsootöö läbiviimisel on:

- tagada mobiilse noorsootöö läbiviimiseks tingimused, mis võimaldavad noorele pakku- da kvaliteetset ja turvalist teenust, mille rakendamisel lähtutakse kohaliku omavalitsuse poolt mobiilsele noorsootööle seatud eesmärkidest ja oodatavatest tulemustest;
- tagada mobiilse noorsootöö läbiviimiseks spetsialistide ettevalmistus, sh kaardistada spet- sialistide enesetäiendamise- ja koolitusvajadused ning võimaldada koolitustel osalemine;
- töötada välja juhised töö kirjeldamiseks ja noortelt tagasiside kogumiseks;
- tagada mobiilse noorsootöö läbiviimiseks vajalike tugi- ja juhendmaterjalide olemasolu ning kättesaadavus;
- tagada mobiilsetele noorsootöötajatele professionaalne tugi ja nõustamine;
- kavandada ning läbi viia mobiilse noorsootöö nähtavust tõstvaid tegevusi (sh jagada edu- lugusid, parimaid praktikaid jne);
- seirata mobiilse noorsootöö rakendamist ja tulemuslikkust ning tagada tulemuste viimine valla- või linnavalitsuse tasandile;
- kavandada koostöös KOV-iga mobiilse noorsootöö arendustegevusi.

Mobiilse noorsootöötaja roll on:

- kavandada ja ellu viia mobiilse noorsootöö meetodeid ja järgida töös ettevaatus- ja ohutusnõudeid;
- kirjeldada ja analüüsida oma tööd, koguda noortelt tagasisidet ning teha ettepanekuid mobiilse noorsootöö arendustegevuste kavandamiseks;
- kaardistada noorte vajadusi;
- juhtida tähelepanu nii puuduvatele teenustele kui puudustele olemasolevates teenustes;
- esindada noorte huve nii valdkonnasiseses kui valdkondadeüleses koostöös, seda nii kohalikul, piirkondlikul kui riigi tasandil.

Kontseptsiooni väljund

Kontseptsiooni väljundiks on mobiilse noorsootöö tegevuskava loomine, sh:

- mobiilse noorsootöö käsiraamatu koostamine;
- noortevaldkonna töötajaskonna koolituste planeerimine ja elluviimine;
- mobiilse noorsootöö arendustegevuste planeerimine ja elluviimine;
- mobiilse noorsootöö elluviimise käigus rolliselguse hoidmine.

Mobiilset noorsootööd tuleb käsitleda osana noorsootöö korraldamise ja võimaluste tervikust, sest alles noorsootöö, sh mobiilse noorsootöö korraldamise terviktsükli (st planeerimine, rakendamine, tulemuslikkuse hindamine,arendustegevuste elluviimine) tagatakse noorele vajalikud arenguvõimalused ja osalustakistuste ületamine.